

Ο συγγραφέας αφήνει συχνά να φανεί μια απαισιοδοξία «αναλογιζόμενος όσο μπορώ πιο έντιμα την τριακονταετή περίπου θητεία μου στην άσκηση της ποινικής δικαιοσύνης, το μόνο αντικειμενικό καταστάλαγμα που διατηρώ, είναι ότι περπάτησα σ' ένα δρόμο μάταιο».

Σαν γενικό συμπέρασμα υπερισχύει η απαισιοδοξία της βαθιάς εμπειρίας. Υπερισχύει λοιπόν η άποψη του Β. Παππά ότι το αίτημα για ριζική, θετική και ουσιαστική ανάπλαση της ποινικής δικαιοσύνης είναι απροσπέλαστο; Όμως γνωρίζοντας τη φιλοσοφία, τη μαχητικότητα και την προσωπικότητα γενικά του συγγραφέα ξέραμε εκ των προτέρων ότι θα διάλεγε τον αγώνα του Σισύφου βαθιά χαραγμένο στην ανθρώπινη φύση για κάτι καλλίτερο και ανώτερο. Αυτό τον αγώνα κάθε εποχή τον ξαναρχίζει με τη δική της όραση, θέληση και τρόπο στ' όνομα της δικαιοσύνης. Έστω και αν στις μέρες μας παρατηρείται μια ζωηρή μεταστροφή προς την ανταποδοτική καθαρά δικαιοσύνη. Είναι φανερό για το Β. Παππά «ότι η πορεία του μέλλοντος δεν μπορεί να γίνει με αναστροφές, με φυγές προς τα πίσω. Γιατί τέτοια φυγή είναι η αναζωπύρωση του στυγνού ανταποδοτισμού (rétributivisme). Η πορεία του ερχόμενου πολιτισμού, ενός πολιτισμού που φαίνεται να θέλει να προσπαθεί ν' αποβάλλει τις θεσμικές του βαρβαρότητες —βαρβαρότητες που δεν συναντώνται στις πρωτόγονες κοινωνίες, αλλ' είναι πικροί καρποί της δήθεν προόδου — περνά από τον δραστικό περιορισμό, ή την πλήρη διάλυση, της ανταποδοτικής δικαιοσύνης υπέρ της διανεμητικής δικαιοσύνης. Το πέραςμα αυτό κεντρίζει έντονα το ενδιαφέρον μπρος στο σελάγισμα του νέου αιώνα, απασχολεί σοβαρά τη σύγχρονη κοινωνιολογική σκέψη, και ίσως αποβεί, με τον καιρό το πιο βαρυσήμαντο γεγονός της ιστορίας».

Αυτή η έννοια της διανεμητικής δικαιοσύνης στη θέση της ανταποδοτικής ίσως πράγματι είναι η μόνη ελπίδα που μένει για μια πιο πολιτισμένη και ανθρώπινη επίλυση του ποινικού προβλήματος.

Hans Joachim Schneider, "Criminologie", Walter de Gruyter, Berlin, 1987

της Ανθοζωής ΧΑΪΔΟΥ
Τομέας Εγκληματολογίας
Πάντειος Α.Σ.Π.Ε.

Η «Εγκληματολογία» του Schneider είναι αποτέλεσμα πολύχρονης ερευνητικής εργασίας και διδακτικής πείρας. Επίσης, οι ποικίλες διεθνείς επαφές του συγγραφέα αλλά κι η διπλή του ιδιότητα, ως νομικού και ψυχολόγου, έχουν επηρεάσει την εικόνα του βιβλίου του.

Ο όγκος των 1117 σελίδων δείχνει ότι καταβλήθηκε προσπάθεια εκ μέρους του να δοθεί μια όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη εικόνα των προβλημάτων της επιστήμης της εγκληματολογίας, πράγμα που σε μεγάλο βαθμό επιτυγχάνεται.

Το ότι ο συγγραφέας δεν περιορίζεται σε θεωρητικές κατασκευές, αλλά προσπαθεί να εμβαθύνει, με το να φέρει ως παραδείγματα και να διαπραγματεύεται 30 σημαντικά εγκληματολογικά θέματα, τα περισσότερα επίκαιρα (όπως λόγου χάρη για την εγκληματική συμπεριφορά μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών — σελ. 48 επ., τα γεγονότα στο στάδιο Χαϊνζελ των Βρυξελλών — σελ. 638 επ.) ή και παλαιότερα (όπως η δολοφονική επίθεση κατά του Κέννεντυ — σελ. 864 επ. ή η υπόθεση Watergate — σελ. 874), με έναν παιδαγωγικά απόλυτα κατανοητό τρόπο, πλαισιώνοντας και αριθμώντας τα χαρακτηριστικά (σελ. 8, 18, 48, 102 κ.ο.κ.), προσδίδει στο βιβλίο δικαιολογημένα το χαρακτήρα ενός πραγματικά διδακτικού εγχειρίδιου.

Το ευρετήριο εγκληματολογικών όρων, κυρίως ξενόγλωσσων (σελ. XXV επ.), η παράθεση μιας ικανοποιητικής βιβλιογραφίας — αν και όχι πάντα πρόσφατης σε ειδικότερα θέματα (λόγου χάρη στο θέμα της εγκληματικότητας της δεύτερης γενιάς των αλλοδαπών, σελ. 304) — σε έκταση 117 σελίδων (σελ. XXXII επ.) και οι σύντομες βιογραφίες 48 πρωτοπόρων στο χώρο της εγκληματολογίας (σελ. 920 επ.), πράγμα που σπάνια συναντάται αλλά αναμφισβήτητα είναι πολύ χρήσιμο, καθιστούν το εγχειρίδιο απαραίτητο εγκυκλοπαιδικό βοήθημα για όσους εντρίφουν στα εγκληματολογικά θέματα.

Ο Schneider ξεκινά με συζήτηση πάνω σε ορισμένα προβλήματα της εγκληματολογικής έρευνας, αναπτύσσει το θέμα της κατάταξης της εγκληματολογίας στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες και προχωρεί στη σκιαγράφηση των προβλημάτων του κλάδου. Κεντρικό σημείο του όλου έργου είναι η αναφορά στις βασικές κατευθύνσεις στην εγκληματολογία που ακολουθείται από ανάπτυξη των θεμάτων της εγκληματικότητας των γυναικών, των παιδιών και εφήβων και των υπερηλίκων. Συνεχίζει με ένα επίκαιρο κεφάλαιο για την επίδραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και ιδιαίτερα της τηλεόρασης, την αντίδραση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου πάνω στην εγκληματικότητα και ολοκλη-

ρώνει με μερικές απόψεις σε εγκληματολογικά θέματα με πολιτικό περιεχόμενο.

Η εισαγωγή του βιβλίου (σελ. 1 επ.) τοποθετεί τον αναγνώστη στην προβληματική του θέματος και προσπαθεί να τον φέρει πιο κοντά στους στόχους και τα πεδία έρευνας της εγκληματολογίας. Μετά από μια διεξοδική επισκόπηση της έννοιας του εγκλήματος, του ορισμού, των στόχων και της οριοθέτησης της εγκληματολογίας ως επιστήμης, τόσο από ιστορική όσο και από μεθοδολογική άποψη (σελ. 66 επ.), αφιερώνει ο συγγραφέας το πρώτο βασικό μέρος στην έκταση της εγκληματικότητας (σελ. 159 επ.).

Ενώ αρχικά ο Schneider διαχειρίζεται το έγκλημα και την εγκληματικότητα ως μια τεχνητή κατασκευή, μια και μιλά για «σύστημα ποινικής δικαιοσύνης» ή για «διαδικασία παραγωγής της εγκληματικότητας» (σελ. 164), με τον ίδιο σχεδόν τρόπο όπως και ένας θεωρητικός της θεωρίας του στιγματισμού, εν τούτοις όλα αυτά τα ξεχνάει παρακάτω και αναφέρεται σε «θέματα ρουτίνας» όπως η δομή της εγκληματικότητας ανά τον κόσμο και η ιστορική της εξέλιξη μέσα από πολέμους, περιόδους κρίσης και ευημερίας, χωρίς φυσικά να παραλείπει και το θέμα της πρόγνωσης (σελ. 221 επ.), κεφάλαιο που εμφανίζεται σε όλα σχεδόν τα θετικιστικής κατευθύνσεως εγκληματολογικά εγχειρίδια, καθώς και την εγκληματολογική γεωγραφία, αιτιολογία και τοπογραφία (σελ. 327 επ.), με ένα πλήθος θεωρητικών γνώσεων κάθε είδους, που παρά το ευρύ τους φάσμα, από τη νεοκλασική σχολή ως τις κοινωνικοψυχολογικές θεωρίες (σελ. 359 επ.), ο συγγραφέας δεν φαίνεται να είναι σε θέση να θεμελιώσει στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Παρά τις δικαιολογημένες αντιρρήσεις του για τις προσπάθειες ερμηνείας του εγκληματικού φαινομένου από βιολογική άποψη, τοποθετούνται και εξετάζονται από κοινού κάτω από τον τίτλο «Φύλο και ηλικία» όλα τα σχετικά με την εγκληματικότητα των γυναικών και το βιασμό (σελ. 561 επ.), την παιδική και νεανική παραβατικότητα, την πρόληψη, την κακοποίηση των παιδιών και από σεξουαλική άποψη (σελ. 603 επ.), την εγκληματικότητα προς και από τους υπερήλικες (σελ. 699 επ.). Ακόμη και αν υποθέσουμε ότι ο Schneider αποδέχεται την αιτιολογική προσέγγιση — παρά το γεγονός ότι φαίνεται να αναζητεί νέα εγκληματολογικά σχήματα και να ξεπερνά τις παλαιότερες τοποθετήσεις — σε όλο το έργο απουσιάζει ο συσχετισμός των αιτιολογικών προσεγγίσεων που ευκαιριακά και μόνο εμφανίζονται σε ορισμένα κεφάλαια (σελ. 561 επ. ή σελ. 699 επ.).

Σε διάφορα γίνεται χρήση περιττών κοινοτυπιών, όπως λόγου χάρη ότι «ο άνθρωπος από τη γέννησή του μέχρι το θάνατό του περνά από πολλές ομάδες ηλικιών, που έχουν όλες τα δικά τους προβλήματα» (σελ. 603), που επαναλαμβάνονται σε θεωρητικό επίπεδο σε επί μέρους θέματα, όπως στα αίτια της κακοποίησης γυναικών και παιδιών (σελ. 581 επ.,

674 επ.), γεγονός που επηρεάζει την αξιοπιστία πολλών εγκληματολογικών ευρημάτων του συγγραφέα. Μερικά «ολισθήματα» επίσης σε επί μέρους εγκληματολογικά ζητήματα θα μπορούσαν να λείπουν, όπως για παράδειγμα, το ότι από οικολογική άποψη ονομάζει τις κατοικίες των δραστών «τόπους παραγωγής νεοσσών» (σελ. 355) ή ακόμη η διαπίστωση ότι «η έλλειψη ευφυΐας δεν αποτελεί από μόνη της [sic] αίτιο της γυναικείας εγκληματικότητας» (σελ. 572).

Θετικό στοιχείο του βιβλίου αποτελεί το χρήσιμο κεφάλαιο για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (σελ. 715 επ.) και την ευθύνη τους για τη δημιουργία του φόβου του εγκλήματος που ανταποκρίνεται τόσο λίγο στην πραγματικότητα (σελ. 727 επ.). Στη συνέχεια αναφέρεται ο συγγραφέας με διεξοδικό τρόπο, ως ο κατ' εξοχήν θυματολόγος στο γερμανικό χώρο, στα θύματα των εγκληματικών πράξεων (σελ. 751 επ.).

Στο κεφάλαιο πάνω στην «Επίσημη αντίδραση στην εγκληματικότητα» (σελ. 789 επ.) — που θα περίμενε κανείς με αρκετή περιέργεια, λόγω του ότι ο συγγραφέας, επηρεασμένος από τον Nils Christie, αναφέρει ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο ότι «δεν υπάρχει εγκληματική πραγματικότητα από μόνη της και ανεξάρτητη από την κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα» (σελ. 163) — συναντά κανείς δηλώσεις για την ποινική νομοθεσία, με αναφορά σε παραδείγματα άλλων εποχών από ιστορική άποψη (σελ. 790 επ.), καθώς και πολύ αναλυτικότερα για το σωφρονισμό, για προτάσεις μεταχείρισης και εναλλακτικής τιμώρησης (σελ. 803 επ.), θετικές στην επιχειρηματολογία τους, ανεπαρκείς όμως από κριτική άποψη, όσον αφορά τη μεθοδικότητα και τη δυνατότητα πραγματοποίησής τους.

Ευχάριστη έκπληξη αποτελεί το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου που αναφέρεται σε πολιτικής υφής εγκληματολογικά θέματα (σελ. 862 επ.), αν και ορισμένοι χαρακτηρισμοί αλλοιώνουν τη σοβαρότητα του κειμένου και, ενδεχομένως, τον ίδιο το στόχο του κεφαλαίου, όπως όταν, για παράδειγμα, αναφέρει ότι «οι πολιτικοί δράστες έχουν υποστεί μια ελαττωματική [sic] κοινωνικοποίηση» (σελ. 872) ή όταν υποστηρίζει ότι «οι τρομοκράτες δεν μπόρεσαν να διαμορφώσουν μια προσωπικότητα λόγω του ότι η ταύτιση με τους γονείς τους ήταν ελλιπής» [!] (σελ. 878).

Προς τιμήν του Schneider είναι η ιδιαίτερα χρήσιμη και τολμηρή αναφορά του στο θέμα της γενοκτονίας των Εβραίων από τους Γερμανούς εθνικοσοσιαλιστές (σελ. 886 επ.).

Σε κάθε περίπτωση πάντως, αν παραβλέψουμε τα λιγοστά αρνητικά σημεία που σίγουρα μπορούν να εντοπισθούν σε οποιοδήποτε επιστημονικό βιβλίο, το διδακτικό εγχειρίδιο εγκληματολογίας του Schneider — αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη και την ιδιαίτερα προσιτή τιμή του — αποτελεί αναμφίβολα απαραίτητο συμπλήρωμα μιας εγκληματολογικής βιβλιοθήκης.